

2009. évi IX. törvény indokolása

a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet módosításáról

Általános indokolás

A törvény tárgya a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. (a továbbiakban: Nmtvr.) egyes kollíziós szabályainak módosítása az Európai Unióban történt változásokra figyelemmel, a magyar belső kollíziós szabályozás és a vonatkozó közösségi jogi szabályozás, illetve joggyakorlat közötti összhang biztosítása érdekében. A módosításnak három csomópontja van:

- a szerződésből eredő kötelmi jogviszonyokra vonatkozó kollíziós szabályok (Nmtvr. 24-31. §-ai) felülvizsgálata;
- a szerződésen kívüli kötelmi jogviszonyokra vonatkozó kollíziós szabályok (Nmtvr. 32-35. §-ai) felülvizsgálata;
- a természetes személyek névviselésére vonatkozó kollíziós szabályozás (Nmtvr. 10. §) felülvizsgálata.

A közelmúltban került elfogadásra a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló 593/2008/EK rendelet (ún. „Róma-I. rendelet”), valamint a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló 864/2007/EK rendelet (ún. „Róma-II. rendelet”). A Róma-I. rendelet kidolgozásnak alapjául a szerződéses kötelmi jogviszonyok kollíziós normáit egységesítő, 1980-ban aláírt Római Egyezmény (ún. Róma-I. Egyezmény) szolgált.

A Róma-I. és Róma-II. rendelet azzal kapcsolatos nemzetközi magánjogi kérdéseket szabályozza, hogy valamely polgári jogi szerződésből, illetőleg ún. szerződésen kívüli kötelmi viszonyból (pl. károkozásból) eredő jogvitára az eljáró bíróságnak melyik állam jogszabályait kell alkalmaznia. A két rendelet - az EK-Szerződés 110. cikkének (2) bekezdésére figyelemmel - közvetlenül alkalmazandó a tagállamokban. A nemzetközi magánjogi szabályok egységesítése növeli a jogi igényérvényesítés kiszámíthatóságát, és ezáltal a jobbiztonságot.

A törvény célja az említett közösségi rendeletek beillesztése a magyar jogba, illetőleg a magyar nemzetközi magánjogi kódex (Nmtvr.) vonatkozó szabályai (24-35. §-ai) és az új közösségi jogi kollíziós szabályozások közötti összhang megteremtése.

A két közösségi rendelet rendelkezései az Nmtvr. vonatkozó kollíziós szabályai helyébe lépnek; az Nmtvr. V. fejezetében foglalt kollíziós szabályok csak a két rendelet hatályán kívül eső kötelmi jogviszonyokra kerülhetnek alkalmazásra. A rendeletek kollíziós szabályainak hatálya univerzális; azokat akkor is alkalmazni kell, ha a szerződéses vagy szerződésen kívüli jogviszonyból eredő jogvitában szereplő külföldi elem nem közösségi tagállamhoz, hanem harmadik államhoz kapcsolódik.

A törvény érinti még a kettős állampolgársággal rendelkező személyek névviselését is az Európai Bíróságnak az egyik előzetes döntéshozatali ügyben hozott értelmező döntésére figyelemmel (*C-148/02. ügy; M. Carlos Garcia Avello c. Belga Állam*). Megteremti a lehetőséget arra, hogy kettős (magyar és külföldi) állampolgárságú személyek névviselésére ne minden esetben a magyar névviselési szabályozás, hanem az érintett személy külföldi állampolgársága szerinti állam joga kerüljön alkalmazásra, ha ezt az érintett kéri.

Részletes indokolás

Az 1. §-hoz

A rendelkezés célja a névviselésre vonatkozó magyar kollíziós szabályozás és az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali eljárásban hozott határozata közötti összhang megteremtése. Az Európai Bíróság értelmező döntése szerint az EK-Szerződés 12. és 17. cikke arra kötelezi a tagállamok nemzeti jogalkalmazó szerveit, hogy a kettős (többes) állampolgárságú gyermekek esetében engedélyezzék azon név viselését is, amelyik az érintett személy fennálló másik állampolgársága szerinti tagállam névviselésre vonatkozó jogának felel meg. Más szóval a névviselés tekintetében egyik tagállam sem kezelheti kizárólagosan saját állampolgáráként a kettős (többes) állampolgársággal rendelkező személyeket.

A törvény 1. §-a az Nmtvr. 10. §-át új (2) bekezdéssel egészíti ki, amely kifejezett kollíziós szabályt állapít meg a természetes személyek névviselése tekintetében. Eszerint az érintett kérheti, hogy születési nevének anyakönyvezésekor névviselésére azon más állam joga kerüljön alkalmazásra, amelynek állampolgárságával szintén

rendelkezik. E szabályozás szerint amennyiben kettős állampolgárról van szó, a névviselés kérdésében a jövőben figyelembevételre kerülhetne az érintett személynek bármelyik államhoz fűződő állampolgársági köteleke, akkor is, ha az érintett személynek egyik állampolgársága a magyar.

A jelenleg hatályos magyar nemzetközi magánjogi szabályozás nem nevesít kifejezett kollíziós normát a természetes személyek névviselése tekintetében; megfelelően alkalmazandó viszont a személyi állapotra vonatkozó általános kollíziós norma, amely szerint „az ember jogképességét, cselekvőképességét és általában személyi állapotát, továbbá személyéhez fűződő jogait személyes joga szerint kell elbírálni” [Nmtvr. 10. § (1) bek.]. A személyes jog fogalmát az Nmtvr. 11. §-a határozza meg. A magyar nemzetközi magánjog a *lex patriae* elvét követi; az ember személyes joga eszerint azon állam joga, amelynek az érintett személy állampolgára [Nmtvr. 11. § (1) bek.]. Az Nmtvr. 11. § (2) bekezdése értelmében ha valakinek több állampolgársága van, és egyik állampolgársága magyar, annak személyes joga a magyar jog. E rendelkezések folytán a magyar jogalkalmazó szervezetnek magyar állampolgár személyi állapotával összefüggő kérdésekre - ideértve a névviselést is - minden esetben a magyar anyagi jogot kell irányadónak tekinteniük, olyan esetben is, ha az érintett személynek a magyar mellett külföldi állampolgársága is van, sőt még akkor is, ha az érintett személyt a külföldi állampolgársága szerinti államhoz esetleg jóval szorosabb kapcsolatok fűzik, mint Magyarországhoz. (Etekintetben tehát jelenleg a hazai *kollíziós jogi* helyzet hasonló az Európai Bíróság által a C-148/02. ügyben elmarasztalt tagállam (Belgium) jogához.)

A törvény 1. §-a kollíziós jogi úton nyújt megoldást az olyan esetek kezelésére, amikor vegyes (magyar és külföldi) állampolgárságú szülők házasságból született - és mindkét szülő állampolgárságával rendelkező - gyermek családi nevét a szülők olyan formában kívánják megállapítani, amely a külföldi állampolgárságú szülő hazai államában hatályos szabályokon, illetve az ott kialakult névviselési kultúrán alapul, ám az nem felel meg a magyar szabályozásnak.

A 2. §-hoz

A rendelkezés célja a Róma-I. rendelet beillesztése a magyar jogba, és ezáltal az összhang megteremtése az Nmtvr. 24-30. §-ai és az új közösségi jogi kollíziós szabályozás között.

A törvény 2. §-a a Róma-I. rendeletnek a belső kollíziós jogi szabályokkal szembeni *prioritását*, a rendeletre való *utaló* szabállyal teszi egyértelművé a jogalkalmazók számára. (Ilyen utaló módszer található pl. a holland nemzetközi magánjogi kódex tervezetében is.)

A Róma-I. rendelet kollíziós szabályai által felhívott jogot akkor is alkalmazni kell, ha e jog harmadik állam joga, ezért a közösségi rendelet „kihúzza a talajt” a tagállamok autonóm nemzetközi magánjogának kollíziós szabályai alól, amennyiben a rendelet tárgyi hatálya alá eső kötelmi jogviszonyokról van szó.

A Róma-I. rendelet az Nmtvr. vonatkozó kollíziós normái helyébe lép és hatálybalépését követően az Nmtvr. V. Fejezetében foglalt kollíziós szabályok már csak azon kötelmi szerződéses jogviszonyokra nézve kerülhetnek alkalmazásra, amelyekre nem terjed ki a Róma-I. rendelet hatálya. A Róma-I. rendelet tárgyi hatálya alá a polgári és kereskedelmi jogi szerződéses kötelezettségek tartoznak, eltekintve azon ügyektől, illetve szerződéstípusoktól, amelyeket a rendelet 1. cikkének (2) bekezdése kifejezetten kizár a rendelet hatálya alól. Az itt felsorolt jogviszonyok közül az értékpapír-jogviszonyok, valamint a társasági jogviszonyok rendelkeznek gyakorlati jelentőséggel, amelyekre nézve az Nmtvr. jelenleg is tartalmaz kollíziós szabályt (27-28. §), amelyeket azonban a törvény tartalmilag nem érint (új számozás szerinti 26-27. §-ok).

Mindazonáltal az Nmtvr. azon kötelmi jogi kollíziós normái tekintetében, amelyekre a Róma-I. rendelet tárgyi hatálya nem terjed ki, a törvény - az egyes szakaszok számozásának megváltoztatásán túl - eszközöl bizonyos tartalmi változtatásokat. Eszerint, a Róma-I. rendelet hatálya alá nem tartozó szerződéses kötelmi jogviszonyokra a felek által választott jogot kell alkalmazni (25. §) Jogválasztás hiányában az alkalmazandó jogot - hacsak nem az Nmtvr. 26-27. §-aiban nevesített szerződéstípusok valamelyikéről van szó - a legszorosabb kapcsolat elve határozza meg: azon állam jogát kell alkalmazni, amelyhez az adott szerződéses jogviszony lényeges elemei leginkább kapcsolódik (28. §).

A 3. §-hoz

A rendelkezés célja a Róma-II. rendelet beillesztése a magyar jogba, és ezáltal az összhang megteremtése az Nmtvr. 32-34. §-ai és az új közösségi jogi kollíziós szabályozás között. A Róma-II. rendeletnek a belső kollíziós jogi szabályokkal szembeni *prioritását* a törvény 3. §-a, a rendeletre való *utaló* szabállyal teszi egyértelművé a jogalkalmazók számára.

A Róma-II. rendelet azokat a nemzetközi magánjogi kérdéseket szabályozza, hogy valamely ún. szerződésen kívüli kötelmi viszonyból (pl. károkozásból) eredő jogvitára az eljáró bíróságnak melyik állam jogszabályait kell

alkalmaznia. Mivel a Róma-II. kollíziós szabályai által felhívott jogot akkor is alkalmazni kell, ha e jog harmadik állam joga, az Nmtvr. V. Fejezetében foglalt kollíziós szabályok a rendelet hatályba lépését követően már csak azon szerződésen kívüli kötelmi jogviszonyokra nézve kerülhetnek majd alkalmazásra, amelyekre nem terjed ki a Róma-II. rendelet hatálya.

A törvény - az egyes szakaszok számozásának megváltoztatásán túl - tartalmilag jórészt érintetlenül hagyja az Nmtvr. szerződésen kívüli kötelmi jogviszonyokra vonatkozó, jelenleg hatályos szabályait, amelyeket a Róma-II. nem érint. Az egyedüli változást azoknak a merev, bírói mérlegelést kizáró közrendi szabályoknak az elhagyása jelenti, amelyeket az Nmtvr. jelenlegi 34. §-a határoz meg. A törvény szerint etekintetben elégséges, az általános közrendi klauzula (Nmtvr. 7. §), amely amúgy is lehetőséget biztosít a külföldi jog olyan rendelkezései alkalmazásának mellőzésére, amelyek a magyar jogrenddel alapjaiban összeegyeztethetetlenek.

A 4. §-hoz

A Róma-I. rendelet tárgyi hatálya kiterjed a fogyasztói szerződésekre, ennél fogva az Nmtvr. 60. §-ában - az Nmtvr. 28/A. § (2) bekezdésében meghatározott - fogyasztói szerződésre való utalás indokolatlan.

Az 5. §-hoz

A törvény záró rendelkezései egyrészt meghatározzák a hatályba lépés időpontjait, másrészt hatályon kívül helyezik az Nmtvr. VIII. fejezetét, valamint 35. §-át. A hatályon kívül helyezést az indokolja, hogy a Róma-I. rendelet tárgyi hatálya kiterjed az egyéni munkaszerződésekre, és a Róma-II. rendelet hatálya kiterjed a jogalap nélküli gazdagodásra; ezért az Nmtvr. VIII. fejezetének, valamint 35. §-ának további fenntartására nincs szükség.